

Program działań mających na celu zmniejszenie zanieczyszczenia wód azotanami –

co każdy rolnik wiedzieć powinien?

Ukazało się długo wyczekiwane rozporządzenie w sprawie przyjęcia „Programu działań mających na celu zmniejszenie zanieczyszczenia wód azotanami pochodzącymi ze źródeł rolniczych oraz zapobieganie dalszemu zanieczyszczeniu”. Rozporządzenie z dnia 5 czerwca 2018 roku zostało ogłoszone 12 lipca br.

Wymogi programu obowiązują w całym kraju od 26 lipca br. Wyjątkiem jest konieczność sporządzania planu nawozowego (ten wymóg obowiązuje od 1 stycznia 2019 roku) oraz przepisów odnoszących się do obowiązku dostosowania powierzchni lub pojemności miejsc do przechowywania nawozów naturalnych – tutaj terminy są zależne od wielkości produkcji tj.

- do 31 grudnia 2021 r. – w przypadku podmiotów prowadzących chów lub hodowlę zwierząt gospodarskich w liczbie większej niż 210 DJP, w tym podmiotów prowadzących chów lub hodowlę drobiu powyżej 40 000 stanowisk lub chów lub hodowlę świń powyżej 2000 stanowisk dla świń o wadze ponad 30 kg lub 750 stanowisk dla macior;
- 31 grudnia 2024 r. – w przypadku podmiotów prowadzących chów lub hodowlę zwierząt gospodarskich w liczbie mniejszej lub równej 210 DJP.

Zgodnie z art. 104.1 Ustawy Prawo wodne z dnia 20 lipca 2017 roku program działań wdraża się na obszarze całego państwa (nie ma wyznaczonych obszarów szczególnie narażonych na zanieczyszczenia związkami azotu ze źródeł rolniczych tzw. OSN tak jak to było w latach poprzednich). Program zawiera szereg wymogów, które są obowiązkowe do stosowania w gospodarstwach rolnych.

Wymogi programu

Wykorzystanie nawozów

Zgodnie z programem zabrania się stosowania nawozów na glebach zamrzniętych, zalanych wodą, nasyconych wodą oraz pokrytych śniegiem. Należy

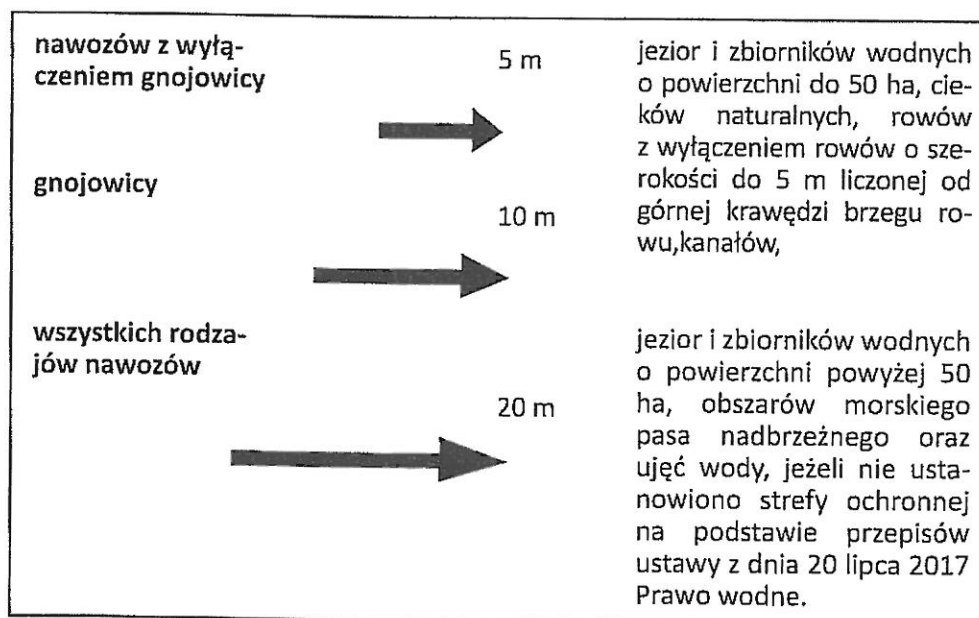
pamiętać, że gleba która rozmarza co najmniej powierzchniowo w ciągu dnia nie jest uznawana jako gleba zamrznięta.

Zabrania się stosowania nawozów naturalnych w postaci płynnej (gnojówka, gnojowica) podczas wegetacji roślin, które są przeznaczone do bezpośredniego spożycia przez ludzi.

Nie stosuje się nawozów na gruntach rolnych w pobliżu wód powierzchniowych

zastosowaniem tych dawek nie może być krótszy niż 14 dni).

Należy pamiętać, że nie myje się rozsiwaczy nawozów i sprzętu do aplikacji nawozów oraz nie rozlewa się wody do ich mycia w odległości mniejszej niż 25 m od brzegu zbiorników wodnych, jezior, cieków naturalnych, rowów, kanałów, ujęć wody oraz obszarów morskiego pasa nadbrzeżnego.

Rysunek 1

w następujących odległościach od brzegu (rys. 1):

Jeżeli na gruntach rolnych występuje uprawa roślin to ww. odległości mogą zostać zmniejszone o połowę:

- w przypadku stosowania nawozów za pomocą urządzeń aplikujących je bezpośrednio do gleby,
- w przypadku podzielenia pełnej dawki nawozów na co najmniej 3 równe dawki (co ważne odstęp między

Wykorzystanie nawozów na terenach o dużym nachyleniu

W przypadku stosowania nawozów na terenie o dużym nachyleniu w kierunku wód powierzchniowych wskazane na rysunku 1 odległości od brzegów należy zwiększyć dodatkowo o 5 m.

Jeżeli na gruntach rolnych o dużym

nachyleniu występuje uprawa roślin to odległości wskazane na (rys. 1) mogą zostać zmniejszone o połowę:

- w przypadku stosowania nawozów za pomocą urządzeń aplikujących je bezpośrednio do gleby,
- w przypadku podzielenia pełnej dawki nawozów na co najmniej 3 równe dawki (co ważne odstęp między zastosowaniem tych dawek nie może być krótszy niż 14 dni).

W pozostałej części terenu o dużym nachyleniu należy:

- dawki nawozów azotowych mineralnych rozdzielić tak, aby poszczególne dawki nie przekraczały 100 kg N/ha,
- stosując nawozy na gruntach ornych, dokonać ich bezpośredniej aplikacji do gleby lub przyorywać lub wymieszać z glebą, a w okresie wegetacyjnym roślin uprawnych – stosować je przy największym zapotrzebowaniu roślin na azot (**Ważne! Przyorania lub wymieszania z glebą dokonuje się w ciągu 4 godzin od zastosowania nawozu naturalnego, jednak nie później niż następnego dnia po jego zastosowaniu**);
- uprawiać działkę rolną w kierunku poprzecznym do nachylenia stoku, stosując odkładanie skiby w górę stoku, o ile pozwala na to wielkość i usytuowanie tej działki rolnej lub przy zastosowaniu konserwujących systemów uprawy zapobiegających wymywaniu, takich jak uprawa uproszczona, uprawa uproszczona pasowa lub uprawa zero-wa, z tym że nie dotyczy to działki rolnej mniejszej niż 1 ha, na której stosuje się uproszczony system uprawy.

Nie przechowuje się nawozów na terenie o dużym nachyleniu w odległości 25 m od linii brzegu wód powierzchniowych, pasa morskiego i ujść wód, jeżeli

województwa wielkopolskiego (Tabela 1). Terminy określone dla gruntów ornych nie dotyczą podmiotów, które będą zakładać uprawy jesienią po późno zbieranych przedplonach, buraku cukrowym, kukurydzy lub późnych warzywach. Dopuszczalna dawka azotu w wieloskładnikowych nawozach dla zakładanych upraw nie może przekroczyć dawki 30 kg N/ha. Należy szczegółowo udokumentować termin zbioru, datę stosowania nawozu, zastosowane nawozy i ich dawkę oraz termin siewu jesiennej uprawy.

Terminy określone dla gruntów ornych nie dotyczą podmiotów, które nie mogły dokonać zbiorów lub nawożenia z uwagi na niekorzystne warunki pogodowe, w szczególności nadmierne uwilgotnienie gleby. Dla tych podmiotów termin graniczny stosowania nawozów to dzień 30 listopada.

Terminów określonych w tabeli nie stosuje się do nawożenia upraw pod osłonami oraz upraw kontenerowych.

Nie stosuje się nawożenia na glebach odłogowanych (gruntach odłogowanych). Przed planowanym zakończeniem odłogowania dopuszcza się zastosowanie nawozów jesienią.

Przechowywanie nawozów naturalnych

Ważne! Nawozy naturalne płynne i stałe przechowuje się w bezpieczny dla środowiska sposób, zapobiegający przedostawaniu się odcieków do wód i gruntu.

Podmioty prowadzące produkcję rolną, w tym działły specjalne produkcji rolnej oraz podmioty prowadzące działalność, w ramach której przechowywane są odchody zwierzęce lub stosowane

zapewnienia nieprzepuszczalnych miejsc. Powierzchnia miejsc do przechowywania nawozów naturalnych stałych powinna umożliwiać ich przechowanie przez okres 5 miesięcy.

W przypadku przechowywania nawozów naturalnych płynnych – wymaga zapewnienia zbiorników o odpowiedniej pojemności, które powinny posiadać szczelne dno i ściany oraz być przykryte osłoną elastyczną lub osłoną pływającą. Pojemność zbiorników na nawozy naturalne płynne powinna umożliwiać ich przechowanie przez okres 6 miesięcy.

W przypadku utrzymywania zwierząt gospodarskich na głębokiej ściółce obornik może być przechowywany w budynku inwentarskim o nieprzepuszczalnym podłożu.

Możliwe jest czasowe przechowywanie obornika bezpośrednio na gruntach rolnych (nie dłużej niż 6 miesięcy od dnia utworzenia każdej z przyzmy), przy czym:

- przyzmy lokalizuje się poza zagłębieniami terenu, na możliwie płaskim terenie, o dopuszczalnym spadku do 3%, w miejscu niepiaszczystym i niepodmokłym, w odległości większej niż 25 m od linii brzegu wód powierzchniowych, pasa morskiego i ujść wód, jeżeli nie ustanowiono strefy ochronnej na podstawie przepisów ustawy z dnia 20 lipca 2017 r. – Prawo wodne;
- lokalizację przyzmy oraz datę złożenia obornika w danym roku na danej działce zaznacza się na mapie lub szkicu działki, które przechowuje się przez okres 3 lat od dnia zakończenia przechowywania obornika;
- obornik na przyzmy można ponownie przechowywać się w tym samym miejscu po upływie 3 lat od dnia zakończenia uprzedniego przechowywania obornika.

Uwaga! Pomiotu ptasiego nie przechowuje się bezpośrednio na gruncie przez cały rok. Kiszzonek również nie przechowuje się bezpośrednio na gruncie (należy przechowywać je w silosach, rękawach foliowych, na płytach lub na podkładzie z folii, sieczki, słomy, lub innego materiału, który pochłania odcieki, oraz pod przykryciem foliowym).

Nawozów naturalnych oraz kiszzonek nie przechowuje się w odległości mniejszej niż 25 m od:

- studni lub ujść wód, jeżeli nie ustanowiono strefy ochronnej na podstawie przepisów ustawy z dnia 20 lipca 2017 r. – Prawo wodne;
- linii brzegu wód powierzchniowych oraz pasa morskiego.

Rodzaj gruntu	Nawozy azotowe mineralne i nawozy naturalne płynne (gnojówka, gnojowica)	Nawozy naturalne stałe (obornik, pomiot ptasi)
Grunty orne	1 marca – 25 października	1 marca – 31 października
Upraw trwałe	1 marca – 31 października	1 marca – 30 listopada
Uprawy wieloletnie		
Trwałe użytki zielone		

Tabela 1

nie ustanowiono strefy ochronnej na podstawie przepisów ustawy z dnia 20 lipca 2017 r. – Prawo wodne.

Okresy nawożenia

Terminy stosowania nawozów dla gruntów położonych na terenie gmin

nawozy, zapewniają bezpieczne dla środowiska przechowywanie nawozów naturalnych, wytwarzanych w gospodarstwie rolnym lub przyjętych od innego gospodarstwa rolnego, przez okres, w którym nie jest możliwe ich rolnicze wykorzystanie.

W przypadku przechowywania nawozów naturalnych stałych – wymaga to

Powierzchnię lub pojemność posiadanych miejsc do przechowywania nawozów naturalnych do wymogów określonych w Programie, należy dostosować w terminie do dnia:

- 31 grudnia 2021 r. – w przypadku podmiotów prowadzących chów lub hodowlę zwierząt gospodarskich w liczbie większej niż 210 DJP, w tym podmiotów prowadzących chów lub hodowlę drobiu powyżej 40 000 stanowisk lub chów lub hodowlę świń powyżej 2 000 stanowisk dla świń o wadze ponad 30 kg lub 750 stanowisk dla macior;

- 31 grudnia 2024 r. – w przypadku podmiotów prowadzących chów lub hodowlę zwierząt gospodarskich w liczbie mniejszej lub równej 210 DJP.

Przed upływem ww. terminów dostosowania nawozy naturalne płynne należy przechowywać w szczelnych zbiornikach o pojemności umożliwiającej co najmniej 4-miesięczne przechowywanie.

Podmioty, które przyjmują nawozy naturalne na podstawie umowy powinny posiadać już w chwili przyjmowania tych nawozów odpowiednią powierzchnię lub pojemność posiadanych miejsc do ich przechowywania w bezpieczny dla środowiska sposób, zapobiegający przedostawaniu się odcieków do wód i gruntu.

Utrzymywanie zwierząt futerkowych w klatkach i bateriach klatek z ażurową podłogą wymaga zabezpieczenia gruntu znajdującego się pod nimi. Zabezpieczenie to należy wykonać szczelną i litą, odporną na mechaniczne uszkodzenia po-

Dawki i sposoby nawożenia azotem

Roczna dawka nawozu naturalnego nie może przekraczać 170 kg azotu w czystym składniku na hektar użytków rolnych. Ilość nawozów naturalnych wytwarzanych w gospodarstwie oraz ilość azotu zawartego w tych nawozach wylicza się na podstawie stanów średniorocznych zwie-

rzat. Oprócz tych wyliczeń należy zaplanować sposób dystrybucji nawozów naturalnych na poszczególne działki rolne.

wykorzystania, na podstawie umowy zawartej w formie pisemnej pod rygorem nieważności, a pozostałą ilość przeznaczyć do produkcji biogazu rolniczego lub zagospodarować na użytkach rolnych, których jest posiadaczem i na których prowadzi uprawę roślin. Strony przechowują zawartą umowę co najmniej przez 3 lata od dnia jej wygaśnięcia.

Dodatkowo podmioty, te muszą uzyskać pozytywną opinie o planie z okręgowej stacji chemiczno – rolniczej oraz doręczyć opinie wraz z kopia planu wójtowi (burmistrzowi, prezydentowi miasta) oraz wojewódzkiemu inspektorowi ochrony środowiska – powyższe czynności należy wykonać nie później niż do dnia rozpoczęcia stosowania nawozu naturalnego lub produktu pofermentacyjnego.

- Podmiot prowadzący produkcję rolną oraz podmiot prowadzący działalność, o której mowa w art. 102 ust. 1 ustawy z dnia 20 lipca 2017 r. – Prawo wodne, posiadający gospodarstwo rolne o powierzchni powyżej 100 ha użytków rolnych, lub uprawiający uprawy intensywne (lista została określona w załączniku nr 7 do Programu), na gruntach ornych na powierzchni powyżej 50 ha, lub utrzymujący obsadę większą niż 60 DJP według stanu średniorocznego, opracowuje plan nawożenia azotem.
- Pozostałe podmioty prowadzące produkcję rolną oraz podmioty prowadzące działalność, o której mowa w art. 102 ust. 1 ustawy z dnia 20 lipca 2017 r.

Data zastosowania nawozu ¹	Uprawa, na której zastosowano nawóz (gatunek)	Powierzchnia uprawy (ha)	Powierzchnia, na której zastosowano nawóz (ha)	Rodzaj zastosowanego nawozu (zawartość N)	Dawka zastosowanego nawozu (kg N/ha)	Dawka zastosowanego nawozu (N/ha na zastosowaną powierzchnię uprawy)

(Tabela 2)

wierzchnią, ukształtowaną w sposób zabezpieczający przedostawaniu się odcieku do wód lub gruntu. Poza systemem pastwiskowym z regularną zmianą zadarnionych kwater, nie umieszcza się klatek dla zwierząt futerkowych z ażurową podłogą bezpośrednio na gruncie.

Co istotne odchodów zwierząt futerkowych mięsożernych nie miesza się i nie przechowuje się wspólnie z odpadami pochodzącymi z przygotowania paszy dla tych zwierząt.

Plany nawożenia:

Podmiot prowadzący produkcję rolną oraz podmiot prowadzący działalność, o której mowa w art. 102 ust. 1 ustawy z dnia 20 lipca 2017 r.* – Prawo wodne, który prowadzi chów lub hodowlę drobiu powyżej 40 000 stanowisk lub chów lub hodowlę świń powyżej 2 000 stanowisk dla świń o wadze ponad 30 kg lub 750 stanowisk dla macior:

- opracowuje plan nawożenia azotem;
- może zbyć do 30% gnojówki i gnojowicy do bezpośredniego rolniczego

- Prawo wodne, sporządzają albo plan nawożenia, albo stosują maksymalne dawki azotu określone w Programie. Z tym, że jeśli opracuje plan nawożenia to stosuje dawki nawozów zgodnie z opracowanym planem.

Podmioty, które nie zagospodarowują nawozów naturalnych lub produktów pofermentacyjnych na użytkach rolnych, których są posiadaczami, nie opracowują planu nawożenia azotem dla zbywanych nawozów naturalnych lub produktów pofermentacyjnych. To podmiot nabywający

powyższe jest zobowiązany do posiadania planu nawożenia.

Plan nawożenia opracowuje się zawsze dla każdej działki rolnej. Plany takie należy przechowywać przez okres 3 lat licząc od dnia zakończenia nawożenia wykonanego zgodnie z planem.

Wymóg sporządzenia planu nawożowego obowiązuje od 1 stycznia 2019 roku.

Dokumentacja realizacji Programu

Podmioty prowadzące produkcję rolną oraz podmioty prowadzące działalność, o której mowa w art. 102 ust. 1 ustawy z dnia 20 lipca 2017 r. – Prawo wodne, przechowują:

- umowy o zbyciu nawozu,
- dokumenty, w których dokumentuje się termin zbioru, datę stosowania nawozu, zastosowane nawozy i ich dawkę oraz termin siewu jesiennej uprawy – dotyczy podmiotów, które zakładają uprawy jesienią po późno zbieranych przedplonach, buraku cukrowym, kukurydzy lub późnych warzywach.

Natomiast podmioty prowadzące produkcję rolną oraz podmioty prowadzące działalność, o której mowa w art. 102 ust. 1 ustawy z dnia 20 lipca 2017 r. – Prawo wodne,

na powierzchni większej lub równej 10 ha użytków rolnych lub utrzymujące zwierzęta gospodarskie w liczbie większej lub równej 10 DJP według stanu średniorocznego:

- posiadają plan nawożenia azotem albo obliczenia maksymalnych dawek azotu;
- prowadzą ewidencję zabiegów agrotechnicznych związanych z nawożeniem azotem, zawierającą informacje o:
 - dacie zastosowania nawozu,
 - rodzaju uprawy i powierzchni uprawy, na której został zastosowany nawóz,
 - rodzaju zastosowanego nawozu,
 - zastosowanej dawce nawozu,
 - terminie przyorania nawozu naturalnego, w przypadku zastosowania tego nawozu na terenie o dużym nachyleniu.Ewidencję można prowadzić w wersji papierowej lub elektronicznej.

Wzór ewidencji zabiegów do wykorzystania w gospodarstwie (Tabela 2).

¹ W przypadku nawożenia na terenie o dużym nachyleniu podaje się również datę przyorania lub wymieszania nawozu naturalnego z glebą.

Magdalena Stachowiak

Fot. Marta Matuszewska

* art. 102 ust. 1 ustawy z dnia 20 lipca 2017 r. – Prawo wodne – brzmi „Produkcję

rolną, w tym działy specjalne produkcji rolnej, oraz działalność, w ramach której są przechowywane odchody zwierzęce lub stosowane nawozy, prowadzi się w sposób zapobiegający zanieczyszczeniu wód azotanami pochodzącymi ze źródeł rolniczych i ograniczający takie zanieczyszczenie.

W artykule wykorzystano zapisy z „Programu działań mających na celu zmniejszenie zanieczyszczenia wód azotanami pochodzącymi ze źródeł rolniczych oraz zapobieganie dalszemu zanieczyszczeniu”, który jest załącznikiem do Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 5 czerwca 2018 roku w sprawie przyjęcia „Programu działań mających na celu zmniejszenie zanieczyszczenia wód azotanami pochodzącymi ze źródeł rolniczych oraz zapobieganie dalszemu zanieczyszczeniu” oraz z Ustawy Prawo wodne z dnia 20 lipca 2017 r.

Cały program działań wraz z załącznikami został zamieszczony na stornie internetowej WODR tj. www.wodr.poznan.pl

Bezpieczeństwo w gospodarstwie rolnym

W okresie prac polowych, jak i tych prowadzonych w obiektach gospodarskich wzrasta liczba wypadków. Powodują je nie tylko osoby dorosłe, ale często angażowane do prac polowych dzieci. Statystyki odnotowują największą ilość wypadków latem i jesienią.

Praca w gospodarstwie rolnym to ciężkie i niebezpieczne zajęcie. Używane są narzędzia i maszyny nie zawsze sprawne technicznie i należycie zabezpieczone. Często obsługą zajmują się osoby nieprzygotowane, nieposiadające odpowiednich kwalifikacji. Ilość wypadków podczas prac polowych jak i gospodarskich każdego roku jest wysoka. Według statystyk średnio około 300 wypadków rocznie (jest śmiertelnych). Należy pamiętać, że wykonując prace polowe należycie w sposób uważny i zgodnie z zasadami bezpieczeństwa chronimy nie tylko siebie ale swoich bliskich i dzieci. Bardzo często dzieci już od najmłodszych lat obserwują i uczą się obsługi maszyn za cichym przyzwoleniem

rodziców. Jest to niedopuszczalne, ponieważ dzieci nie potrafią ocenić niebezpieczeństwa. Tych zagrożeń można uniknąć stosując się do takich zasad jak:

- wykonywanie prac polowych oraz przy zwierzętach przez osoby przeszkolone,
- uruchamianie sprzętu po sygnale dźwiękowym,
- nie wolno wykonywać prac w stanie nietrzeźwym,
- dokonywać prac remontowych na uruchomionym sprzęcie i maszynach rolniczych,
- zadbać o bezpieczeństwo dzieci przebywających w gospodarstwie rolnym poprzez zapewnienie im opieki dorosłych,

- wydzielenie miejsca zabaw dla dzieci,
- odpowiednie zabezpieczenie elementów ruchomych maszyn (wałki przekazania mocy itp.),
- zachowanie daleko idącej ostrożności przy opręciu zwierząt gospodarskich. Stosując się do tych i wielu innych podstawowych zasad bezpieczeństwa i higieny pracy możemy uniknąć wielu wypadków podczas wykonywania prac ale i wielu niepotrzebnych tragedii. Pamiętajmy o tym.

Piotr Szkudlarek

Źródła: KWP Poznań